

Черних І. Види мовленнєвої діяльності в професійному спілкуванні лікарів

У статті визначено комплекс умінь і навичок побудови та розуміння мовленнєвих висловлювань, що характеризують високий рівень володіння мовленням майбутніми лікарями.

Ключові слова: види мовленнєвої діяльності, володіння мовленням, майбутні лікарі.

Черных И. Виды речевой деятельности в профессиональном общении врачей

В статье описан комплекс умений и навыков построения и понимания речевых высказываний, характеризующих высокий уровень владения речью будущими врачами.

Ключевые слова: виды речевой деятельности, владение речью, будущие врачи.

Chernyh I. Types of Speech Activity in the Professional Communication of Doctors

The complex of abilities and skills of construction and understanding of speech expressions characterizing the high level of possession speech future doctors is described in the article.

Key words: types of speech activity, possession of speech, future doctors.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Горошкіна О. М.

УДК 378.147:811.161.2.

В. Шевцова

ЕМОЦІЙНО-СМИСЛОВІ РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ „?!” І „!?” ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПУНКТУАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА

Учені з'ясовують поняття компетенції як сукупності знань і умінь учасників інтеракції спілкування в різноманітних умовах [1, с. 328]. Нас же цікавить пунктуаційна компетенція, що відображає логічне інтонаційне членування мовного потоку та забезпечує легше сприймання і розуміння писемного тексту [7, с. 14]. А точніше – поєднані пунктуаційні знаки „?!” і „!?”.

Мета статті й полягає у з'ясуванні теоретичного й практичного аспектів проблеми. Мета зобов'язує виконати таке завдання: зробити

аналіз фахової літератури з проблеми й з'ясувати, яким чином відбувається формування вмінь користуватися поєднаними знаками „?!” і „!?”.

Багаторічна робота зі студентами й, майже, систематичний аналіз їхнього писемного мовлення свідчать про відсутність міцних (а в окремих випадках і зовсім не сформованих) умінь правильного вживання афективного розділового знака „?!”. Здавалося б, у кожного студента є шкільний досвід правил уживання розділових знаків, одні з яких усвідомлюються поступово й ґрунтовно, а інші – поспіхом і поверхово, тому що на їх вивчення відводиться незначна кількість годин. Вивчати ж їх треба обов'язково у зв'язку з пунктуаційною теорією. І тут виникає колізія: правило знаємо – застосувати не можемо. Як свідчить власний досвід, подібні ситуації виникають і у вищих навчальних закладах, у той час, як учені відводять чільне місце пунктуації – складовій компетенції майбутнього лінгвіста.

Так, О. М. Пешковський у відомій праці „Школьная и научная грамматика” (1918) дав високу, але справедливую оцінку пунктуації та її системі, сказавши, що пунктуація – далеко не дрібниця, а її система, науково розроблена, суворо послідовна, гнучка у своїх засобах і точна у визначеннях, достатньо деталізована, не неодмінно наскрізь фонетична, але в будь-якому випадку пристосована до потреб літератури й школи, – величезна культурна цінність [8, с. 124 – 125].

Саме тому спочатку й вивчають студенти, як висвітлюються питання теорії про поєднання знаків „?!”, „!?”. Про них писали С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер у праці „Грамматика руської мови” (1914): „По питаннях, що, окрім того, виражають ще і здивованє, кладемо іноді питайник з окличником „?!”: „Мій син та мав би забути на мене?!” [9, с. 169].

У роботі „Українська пунктуація (Розділові знаки)” (1947) Л. А. Булаховський сформулював функцію знаків „?!” та ще декількох однакових знаків: „За графічний вияв афективного змісту правлять знаки „!!”, „??”, „!?” тощо; напр.: Все, все неситі рознесли!.. А ви? Ви, гори, оддали!!.. Вийдуть люди жито жати... Веселії жнива!.. Розвернися ж, розстелися ж, Убогая ниво!!! (Т. Шевченко) [3, с. 9].

У підручнику „Курс сучасної української літературної мови” за редакцією Л. А. Булаховського (1951 р.) також з'ясовується функція сполучених знаків: „За графічний вияв афективного змісту правлять знаки „!!”, „??”, „!?” [6, с. 365].

А. О. Загородський у підручнику, що призначався для учнів семирічної та середньої школи, „Грамматика української мови” (1957), констатує: „Складна інтонація оклику – питання передається на письмі через „!?” або „?!”. Напр.: „Хтось простер до неї руки... Мамо! Ви?! (П. Тичина)” [5, с. 164]. Майже так само витлумачується передача на письмі складної інтонації і в „Українському правописі” всіх трьох видань (1961 р., 1990 р. і 1993 р.): „Складна інтонація оклику-питання

передається на письмі знаками „?!” або „!?”: „Се ти, мій чарівнику?!” (Леся Українка). Де ж той світ!? І де та правда!? Горе! Горе (Т. Шевченко)” [10, с. 142; с. 134; 12, с. 129].

У четвертому виданні „Українського правопису” (1993 р.), крім рекомендацій щодо графічних знаків складної інтонації оклику-питання, пропонуються й правила вживання пунктуаційних знаків „?!” або „!?”:

1. Ставить знак „?!”: У дужках у середині цитати або після неї для виявлення сумніву або критичного ставлення до того, хто цитує, до наведеного матеріалу” [10, с. 128].

2. Ставиться знак „!?”: У дужках у середині цитати або після неї для вияву ставлення (обурення, здивування, іронії тощо) автора до наведеного ним матеріалу...” [12, с. 129].

П. С. Дудик і Л. В. Прокопчук у підручнику „Синтаксис української мови” (2010 р.) пишуть: „Для передавання чуттєво загострених ситуацій використовують розповідно-окличні, питально-окличні й спонукально-окличні речення, які завершуються подвійним, навіть потрійним, нерідко змішаним уживанням знаків питання і оклику: „З хат вибігли дядьки... Хапали відра, лопати... – Де горить?! – Що зчинилось?! – Бігом до волості!! – Може, банда яка!!!” (М. Потупейко)” [4, с. 337].

Є автори підручників і посібників з сучасної української мови, які зовсім не згадують про вживання розділових знаків, очевидно, як і автори посібника „Сучасна українська мова. Синтаксис” (2005 р.), які впевнені, що вживання розділових знаків „регламентується „Українським правописом” [2, с. 262]. Можливо, вони й мають рацію, адже „Пунктуація” – це ще один із окремих розділів курсу сучасної української літературної мови.

Узагальнюючи думки вчених-лінгвістів, усе ж визнаємо, що така пунктограма, як „Поєднання знака питання й знака оклику або знака оклику й знака питання” існує; її функція – передати складну інтонацію питання-оклику або оклику-питання, напр.: – Іван... Це ти, наш Іваночку. І рідна хата край села, і стежка в саду біля хати. А стежкою біжить вона, найдорожча – Галина. – Іван, Іван повернувся?! Іваночку! – Галю! (О. Довженко). І хто тепер скаже, що вони з братиком безсилі, безпорадні?! Що вони в цьому великому світі – лише окрушинка життя, мурашинка?! (І. Вирган). Тому-то їй треба вивчати.

Завдання викладача, щоб студенти засвоїли не лише теоретичний матеріал про поєднані розділові знаки „?!”, „!?” та правильно вживали їх, але й збагнули багатство рідної мови, удосконалювали й грамотно виражали свої думки, застосовували знання на практиці.

Після опанування теорії вчимося з’ясовувати, яку конкретну функцію виконують поєднані знаки „?!”, „!?”. Пропонуємо роботу з текстами.

Завдання 1. Прослухати записані на стрічку тексти. Вилучити речення, оформлене знаком питання й оклику. З’ясувати, якого

емоційного забарвлення набуло питання у вилученому реченні (загрози, здивування, схвалення, неприйняття чогось тощо).

Під час роботи з текстами виникають (як ми й передбачали) дискусії стосовно функцій розділового знака „?!”, що і є ефективною складовою частиною технології інтенсивного запам’ятовування навчального матеріалу.

Завдання 2. Виписати з тексту речення афективного змісту; визначити, яким він є. Студенти працюють у парах і самостійно: виробляють практичні навички розпізнавання функцій подвоєного знака „?!”. Упевнені, що творче завдання змусить студентів звернути увагу й на інтонацію речень емоційно-експресивного змісту.

Завдання 3. Визначити афективний зміст у текстах речень з подвоєним розділовим знаком „?!”. Графічно змодельовати їх інтонацію та докладно її прокоментувати.

Виробляти уміння правильного інтонування речень, оформлених знаком „?!”, пропонуємо на текстах, узятих з різних функціональних стилів. Працюємо колективно.

Завдання 4. Дати відповідь на поставлені запитання:

1. Якщо має бути інтонація в питальному реченні загрозового змісту? Здивування? Обурення? Розгубленості? Схвалення? Неприйняття чогось?

2. Якими розділовими знаками оформляється питальне речення афективного змісту?

3. Як графічно можна зобразити інтонацію питальних речень афективного змісту?

4. У яких функціональних стилях мови вживаються емоційно-сміслові знаки „?!” і „!?”?

Після виконаного завдання студенти прослуховують тексти у виконанні майстрів слова. З текстами вони працювали в завданнях 3 і 4. Звіряються, чи правильно інтонували речення й визначали їх афективний зміст.

Таким чином, уміння з’ясовувати функції поєднаних знаків „?!”, „!?”, інтонації речень, ними оформлених, сформовано.

На наступному етапі практичного заняття підводимо студентів до думки про необхідність знань щодо закономірності вживання знаків „?!”, „!?” одночасно.

З цією метою і з метою активізації мислення та самостійного прийняття рішень пропонуємо з’ясувати умови, за яких знаки „?!”, „!?” набувають емоційного забарвлення.

Завдання 6. Виписати речення афективного змісту. Сформулювати правила вживання поєднаних розділових знаків „?!”, „!?”.

Відповіді студентів уточнюються й записуються в таблицю, рубрики якої пропонуються викладачем. Кожне із правил студенти супроводжують власними ілюстраціями (ситуативне моделювання).

№з/п	Правило	Приклади
------	---------	----------

На останньому етапі заняття пропонуємо студентам зробити висновок про функції знаків „?!”, „!?” і про афективний зміст ними оформлених речень і про правила їх вживання.

Отже, процес пізнання нового й формування вмінь відбувався за умови постійної роботи всіх студентів – це одна із інтерактивних технологій (авт. О. Пошетун і Л. Пироженко), розвивального навчання (авт. Д. Елькін і В. Давидов): протягом заняття намагаємося формувати в студентів активне самостійне творче мислення. Пам’ятаємо, що успіх у реалізації застосованих нами технологій для вироблення пунктуаційних умінь залежить, звичайно, від дидактичного забезпечення виучуваної теми. Саме тому відбувається робота на багатьох текстах, що представляли різні функціональні стилі мови й різні сюжети.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці системи вправ і завдань, що сприяють формуванню пунктуаційної компетенції майбутнього філолога.

Список використаної літератури

- 1. Бацевич Ф. С.** Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2004. – 344 с.
- 2. Бевзенко С. П.** Сучасна українська мова : Синтаксис. / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища шк., 2005. – 270 с.
- 3. Булаховський Л. А.** Українська пунктуація. Розділові знаки. / Л. А. Булаховський. – Київ-Львів : Рад.шк., 1947. – 71 с.
- 4. Дудик П. С.** Синтаксис української мови / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : ВУ „Академія”, 2010. – 284 с.
- 5. Загородський А. О.** Граматика української мови / А. О. Загородський. – К. : Рад.шк., 1957. – 191 с.
- 6. Курс** сучасної української літературної мови / За ред. дійсного члена Академії наук УРСР Л. А. Булаховського. – К. : Рад. шк., 1951. – 408 с.
- 7. Малько Л. І.** Культура української фахової мови / Л. І. Малько, Л. В. Кравець. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2007. – 360 с.
- 8. Пешковский О. М.** Школьная и научная грамматика / О. М. Пешковский. – М. : Литературно-Издательский Отдел Народного Комиссариата по Просвещению, 1918. – 128 с.
- 9. Смаль-Стоцький С., Партнер Ф.** Граматика рускої мови. Третє перероблене видання. – Відень, 1914. – 202 с.
- 10. Український** правопис. Видання друге, виправлене і доповнене. – К. : АН Української РСР, 1961. – 272 с.
- 11. Український** правопис. Видання друге виправлене й доповнене. – К. : Наук. думка, 1990. – 240 с.
- 12. Український** правопис. 4-те видання виправлене й доповнене. – К. : Наук. думка, 1993. – 240 с.

Шевцова В. Емоційно-сміслові розділові знаки – важлива складова формування пунктуаційної компетенції майбутнього філолога

У статті розглянуті теоретичні та практичні аспекти формування пунктуаційних умінь у майбутніх філологів. Торкнулися технології проведення практичного заняття з питань, що стосуються емоційно-сміслових розділових знаків „?!” і „!?”.

Ключові слова: пунктуаційні вміння, емоційно-сміслові розділові знаки, поєднані пунктуаційні розділові знаки.

Шевцова В. Эмоционально-смысловые знаки препинания – важная составная часть формирования пунктуационной компетенции будущего филолога

В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты формирования пунктуационных умений будущих филологов. Коснулись технологии проведения практического занятия по вопросам, касающимся эмоционально-смысловых знаков препинания «?!» и «!?».

Ключевые слова: Пунктуационные умения, эмоционально-смысловые знаки препинания, объединенные пунктуационные знаки препинания.

Shevtsova V. Emotionally-semantic Punctuation Marks – an Important Component of Punctuation Competence of Future Philologist's Formation

In article theoretical and practical aspects of formation of punctuation abilities of future philologists are considered. Technology of carrying out practical class in the questions concerning emotional and semantic punctuation marks “?!” and “!?”.

Key words: Punctuation abilities, emotional and semantic punctuation marks, incorporated punctuation marks.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Горошкіна О. М.